

МОВОЗНАВСТВО. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 81'22-316.77 : 811.111

АФАНАСЬЄВА Ольга

ПРАГМАКОМУНІКАТИВНІ ФУНКЦІЇ ТА СЕМІОТИЧНІ КОДИ ТІЛЕСНОСТІ У РИТУАЛІЗОВАНИХ КОМУНІКАТИВНИХ ПРАКТИКАХ

Статтю присвячено дослідженню ролі та функцій тілесності як прагмакомунікативного явища, а також відповідних семіотичних кодів в ритуалізованих практиках сучасної англійської мовної культури, ілюстрованих на прикладі офіційних ритуалів вшанування гімну та прапора США.

Ключові слова: ритуал; тілесність, функція, прагматика, комунікація, семіотичний код, гімн, прапор, лінгвокультура США.

Вступ. Ритуал став у наш час об'єктом пошуку різних наукових галузей. Як зазначає К.Шілбрек, ритуали, подібно до опери, є змішаними і складними явищами і тому вивчення ритуалу є міждисциплінарною діяльністю [13, с.1]. У наш час ритуал – предмет дослідження багатьох наук, таких як антропологія, етнографія, філософія, соціологія, етологія, лінгвокультурологія, психологія, когнітивістика, лінгвістична антропологія, комунікативні та медіа студії, семіотика, утворюючи виокремлене полідисциплінарне поле ритуалістичних студій (Р.Граймс, К.Белл та ін.). Ці дослідження показують особливу роль ритуалу в житті суспільства, у формуванні його культурно-цивілізаційних засад, в організації суспільних відносин, а також надзвичайне різноманіття практик, які вважаються ритуалізованими. Як зазначають Дж.Лакофф і М.Джонсон, без ритуалу не може бути ніякої культури. Люди постійно беруть участь у ритуалах, починаючи від таких повсякденних процедур як щоденне готування ранкової кави з однією й тією самою послідовністю дій чи перегляд новин об одинадцятій годині ранку до відвідання футбольних матчів. Сюди слід віднести також обіди в день подяки, університетські лекції запрошених знаменитостей і т.п., аж до зовсім урочистих релігійних церемоній [2, с.249-251]. З цими поглядами перегукуються думки Р.Бокока, який вважав, що сучасне життя наповнено ритуалами, такими як потискати руку, чистити зуби, водити машину, пити ліки, приймати гостей, пити каву, чай, пиво, віскі, вигулювати собаку, дивитися телевизор, іти в кіно, слухати платівки, навідувати родичів, рутинно діяти на роботі, співати на роботі, грати в дитячі ігри, полювати і т.п. [6, с.15].

Розглядаючи ритуал як специфічний вид соціокомунікативних практик, учені виявили низку властивих йому характеристик, які

досліджуються з різних теоретико-методологічних позицій. Серед них можна виділити ознаки фундаментальні, властиві всім типам і різновидам ритуалів, і специфічні, які варіюються в залежності від типу ритуалу, соціокультурних, історичних контекстів його формування і функціонування. Однією з таких основоположних властивостей ритуалу є тілесність, яка виступає у тісній кореляції з іншим його фундаментальним аспектом – символічним.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження тілесності набули особливого поширення у сучасних гуманітарних науках – соціології, антропології, культурології, психології, літературознавстві, мовознавстві, семіотичних, мистецтвознавчих працях. У сучасній філософії тілесність вивчалась у феноменологічному плані Е.Гуссерлем, М.Мерло-Понті, в екзистенціалізмі Ж.-П.Сартра, А.Камю, М.Гайдеггера, К.Ясперса, у філософії життя А.Бергсона, постмодерних студіях М.Фуко, Ж.Делеза, Ж.Бодрійяра та ін. Зазначаючи, що тіло є нашим загальним способом освоєння світу, медіатором між зовнішнім світом і індивідом, М.Мерло-Понті, наголошує на тому, що тіло проектує навколо себе культурний світ, до якого входить і мова [3, с.196]. А Ж.Бодрійяр вважає, що в будь-якій культурі спосіб організації відношення до тіла є способом організації суспільних відносин [5, с.200].

Розмірковуючи над роллю тілесного і «мовного» жестів у спілкуванні, М.Мерло-Понті зазначає: «Найвні значення, тобто попередні акти вираження, засновують в середовищі суб'єктів-мовців спільний світ, до якого відсилає актуальне і нове мовлення, як жест відсилає до чуттєвого світу. І смисл мовлення є ні що інше, як форма використання цього мовного світу чи форма модуляції на цій клавіатурі вже наявних значень. Я схоплюю його в неділимому

акті, такому ж короткому, як крик» [3, с.243]. М.Фуко вводить тілесність до структур організації владних відношень, починаючи від ритуалізованих спектаклів покарання (страсти, езекуції) до сучасних дисциплінарних практик, таких як ув'язнення, та ширше, категоризації та класифікації за фізіологічними, психологічними, соціо професійними та іншими критеріями суб'єктів влади, наприклад в ритуалах екзаменування [8], а також у ритуалах зізнання, сповіді [9, с.82-84]. Тіло є також одним із головних об'єктів табування у дискурсі: учений зазначає, що «пристойна поведінка приховує тіло, пристойні висловлення відбілюють дискурс» [9, с.10]. При цьому в сучасному суспільстві споживання, на думку Ж.Бодріара, тіло є найпрекраснішим, найціннішим, найблискучішим, найбільш обтяженим конотаціями предметом [3, с.199].

У розвитку людської цивілізації відбувається символічне осмислення власне фізіологічних аспектів тілесності, таких як вікові, гендерні, народження і смерті, біль, фізичні страждання і т.п., яким присвячено численні ритуали, міфоритуальні комплекси, базові концепти фактично у всіх культурах. Однією з основних цілей соціалізації через ритуал, починаючи вже з тваринного рівня, є «приборкання» тіла, його спонтанних виявів, емоційних сплесків (Д.Жеффрей). Ідеться про унормування поведінкових моделей, обмеження, які накладаються або знімаються в певних ситуаціях, є зумовленими особливими контекстами ритуалізації. Так, ці поведінкові моделі, з одного боку розглядаються як основа суспільної організації у форматах різних практик, ритуалізованих і рутинізованих, зокрема у сучасній теорії практик (Т.Шацкі, Ш.Ортнер), як габітуси і звички (М.Мосс, П.Бурдьє), а з іншого – саме ритуал дозволяє свободу у певних спеціально визначених випадках, наприклад, деяких релігійних ритуалах, святах, як форма особливої карнавальної культури (М.М.Бахтін).

У сучасних прагмакомунікативних студіях тілесність вивчається як джерело і носій паравербальних засобів спілкування (Г.Бейтсон, М.Мід, Р.Бердвістел, Е.Голл, Ж.Коньє, А.Вежбицька, Л.В.Солощук, І.І.Серякова, Г.Є.Крейдлін, М.Л.Бутовська та багато інших). Як зазначалося вище, вона становить один із важливих аспектів ритуалістичних студій, зокрема у роботах В.Гернера, Р.Раппопорта, М.Дуглас, М.Мосса, С.Енглера, Н.Кросслі та ін. У вивченні ритуалу фактично всі його дослідники звертають увагу на тілесні виміри ритуально-го дійства, передусім в площині певним чином організованих, закріплених і повторюваних поведінкових моделей. У численних визначеннях ритуалу саме його тілесно-поведінковий

вимір стає однією з його основних характеристик. З погляду Н.Кросслі, однією з найочевидніших рис ритуалу є його «отілеснення», те, що ми здійснюємо його і ця дія є тілесним актом. Ритуал включає жести, пози, танець, моделі руху [7, с.31]. У свою чергу, Ю.Даквілі визначає ритуал як особливу поведінку, яка включає послідовність поведінкових виявів, які є (1) структурованими або модельованими; (2) ритмізованими і повторюваними (принаймні до певній мірі), тобто тяжіють до відтворення і такої самій чи майже такої формі з певною регулярністю; (3) синхронізують афективні, перцептивно-когнітивні і моторні процеси в центральній нервовій системі індивідуальних учасників і (4) особливо, синхронізують ці процеси серед різних індивідуальних учасників [4, с.65]. При цьому, з погляду П.Бурдьє, щоб повністю зрозуміти найменший ритуал, повністю вирвати його з абсурду послідовності немотивованих дій і символів, слід знову визначити місце кожної дії і символу в системі відмінностей, які детермінують ритуал безпосередньо, в міфоритуальній системі в цілому і, разом із цим, у синтагматичній послідовності, яка визначає своєрідність ритуалу [1, с.21]. На думку Дж.Лакоффа та М.Джонсона, ритуал — це регулярно повторювана частина нашого досвіду, яка є внутрішньо узгодженою, структурованою й уніфікованою, а без ритуалу не може бути ніякої культури. «Виконуючи ритуал, – пишуть дослідники, – ми структуруємо нашу діяльність і надаємо їй значущості, зменшуючи її хаотичність і неадаптивність. У нашій термінології ритуал — це вид емпіричного гештальту, тобто внутрішнє узгоджена послідовність дій, структурована в термінах природних вимірів досвіду» [2, с.250-251].

Постановка завдання. Виходячи з необхідності введення проблем тілесності до комплексного лінгвокультурологічного та прагмакомунікативного вивчення ритуалу, виникає потреба встановлення основних функцій тілесності в ритуалізованих практиках та опису їх семіолінгвіальних особливостей. Отже, метою цієї розвідки є виявлення основних функцій тілесності в ритуалізованих формах комунікації та встановлення базових компонентів кодів її семіотизації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ми розглядаємо ритуалізовані форми комунікації як інтерактивні моделі, організовані за певним кодом, які є носіями тих чи інших символічних смислів. Серед цих кодів провідну роль відіграють корпоральні, які категоризують і семіотизують тіло та його частини, а також кінетичні, міможестукуляційні, поставні, вокальні та ін. тілесні вияви, які стають таким чином соціокомунікативними знаками певної культури (А.Вежбицька, Л.В.Солощук,

О.В.Метелиця, І.І.Сєрякова). Таким чином тілесні вияви у ритуалі через відповідні коди передають культурно значиму інформацію та реалізують базові прагмакомунікативні функції, які можна об'єднати у такі групи: *психокогнітивні, адаптаційні, соціокомунікативні*.

Так, ритуал як поведінкова модель, символізує в тілесному вимірі *перцептивні структури і когнітивні схеми* освоєння світу людиною і людською спільнотою, що впливає з настанов сучасної прагматики, яка розглядає дію як третє джерело знання, передусім як *знання-як* поряд із традиційними джерелами пізнання – розумом і органами чуття [13, с.2]. Саме з нашої сенсомоторної діяльності, зауважує К.Шілбрек, виникають моделі знань взаємодії зі світом [13, с.11]. Тіло стає джерелом метафоричної матриці світобудови, мікрокосмом, де його частини символічно представляють загальні онтологічні і соціальні категорії. Т.Франкієль припускає, що ритуалізоване тіло глибоко задіяно в образних схемах: ритуал вчить отілеснювати відмінності в базових схемах, таких як верх / низ, всередині / зовні, центр / периферія, а різні культури акцентують різні схеми [10, с.82]. З погляду Дж.Лакоффа і М.Джонсона, ритуал сприяє розповсюдженню культурно обумовлених метафор і пов'язаних із ними цінностей та формує необхідну частину досвідної основи метафоричних систем, пов'язаних з нашою культурою [2, с.250-251]. Тіло є точкою відліку освоєння світу людиною як у психофізіологічному, когнітивному, так і в лінгвосеміотичному аспектах, а ритуал забезпечує формування, осмислення, закріплення цієї матриці у різних вимірах – онтогносеологічному, соціальному, комунікативному тощо. Таким чином, тіло не лише є центром сприйняття і розбудови просторових структур, зокрема в їх когнітивній метафоризації (за Дж.Лакоффом і М.Джонсоном), але і стає осередком символічного освоєння фізичного і соціального простору

Тілесність людини у своїй взаємодії з довкіллям реалізує передусім *адаптаційну функцію*, яка особливим чином формується, закріплюється, семіотизується в ритуалі, зокрема релігійному (П.Буайє, К.Алкорта, Р.Сосіс). У такому екологічному вимірі відбувається переведення базових потреб життєзабезпечення, за відомою пірамідою основних потреб А.Маслоу, до символічного рівня, що бере свій початок ще у тваринному світі, про що свідчать етологічні дослідження ритуалу як особливого типу поведінки тварин (К.Лоренц, Д.Морріс та ін.). При цьому ритуал відіграє надзвичайно важливу роль у психоемоційному плані, сприяючи емоційній розрядці, знімаючи стан страху, тривоги, непевності, стримуючи агресію тощо (К.Лоренц, Дж.Гайман, К.Лойзос, Д.Морріс та

ін.), і набуває, таким чином, певного терапевтичного ефекту. Таким чином, у перспективі теоретичних міркувань Дж.Дьюї учасники ритуалу не просто повторюють традиційні жести, але скоріше окреслюють і намагаються вирішити певну проблему [13, с.3]. З погляду П.Бурдье, ритуал повинен вирішити протиріччя розділених й антагоністичних начал, які мають бути поєднані, щоб забезпечити відтворення групи [1, с.4].

У випадку світських ритуалів ідеться передусім про розв'язання проблем соціалізації, а саме формування і закріплення певних діяльнісних, поведінкових моделей, де основна роль належить власне тілесному аспекту. Слід зазначити, що на зміну поняттю соціальної структури в сучасній соціології дослідники пропонують поняття соціального тіла (Н.Кросслі), надаючи таким чином тілесному аспекту надіндивідуального макро-виміру. Унормування поведінкових моделей супроводжується формуванням відповідних морально-етичних систем, які надають цим нормам обов'язкового прописового характеру. Ці аксіологічні виміри мають різні характеристики в різних культурах і, таким чином, формують їх константні ознаки. У цьому плані ритуал виконує свої соціокомунікативні функції – *ідентифікаційну, реляційну, регульовальну*.

У ритуалі унормовується, закріплюється використання культурно маркованих невербальних засобів комунікації, формуються знакові символічні системи соціальної інтеракції, відношень влади, змагальності, які використовують тілесність у моделюванні певних умовних (уявних) світів, створенні образів у тих чи інших ціннісних координатах. Можна говорити також про відповідні контексти і коди ритуалізації, які слугують форматом і засобом переключення, входження до цих особливих ритуалізованих світів, переходу від рутинної практики до ритуального перформансу, в якому тілесність набуває специфічних соціокультурних ознак, семіотичного, лінгвопрагматичного вираження, стає особливим осередком комунікації. У такій перспективі ритуал розглядається як мова, проте не мова з дескриптивною і виражальною функціями, а, за Л.Вітгенштайном, використовується за власними правилами.

Тілесними одиницями ритуального коду стають *кінєми, міможестикіуляційні комплекси, частини тіла*. При цьому ритуал представляє складну смислову систему, принципи кодування та декодування якої не підлягають однозначній інтерпретації й утворюють свого роду «нечітку логіку» (*fuzzy logic*), за визначенням Н.Кросслі [7, с.39]. Прикладом такої нечіткої логіки може слугувати поширене в медіа середовищі і соціальних мережах тлумачення поведінки гравців Національної футбольної ліги США, які стали

на коліна під час виконання національного гімну в знак протесту проти расової нерівності, що викликало жваві дискусії в суспільстві та негативну реакцію з боку президента Д.Трампа. У своєму зверненні до нації Д.Трамп знову послався на цей випадок, протиставивши його «позитивному» прикладу хлопчика, який вирішив вшанувати пам'ять ветеранів збройних сил покладанням квітів та встановленням національного прапора на їх похованнях: «Here tonight is Preston Sharp, a 12-year-old boy from Redding, California, who noticed that *veterans' graves were not marked with flags on Veterans Day*. He decided to change that, and started a movement that has now placed 40,000 *flags at the graves of our great heroes*. Preston: a job well done. Young *patriots like Preston teach all of us about our civic duty as Americans*. Preston's *reverence for those who have served our nation reminds us why we salute our flag, why we put our hands on our hearts for the pledge of allegiance, and why we proudly stand for the national anthem*» [14].

Один із користувачів соцмереж, який дотримується іншої точки зору, так коментує цю подію: «We can support our troops and *honor our heroes*, while still criticizing the state of *police brutality and broken justice system* in America. I can *sit or stand, put my hand on my heart or not—THAT is the freedom they have fought for and won*. I too *love my country*». #SOTU #TakeAKnee [11].

Іншим випадком свідомого недотримання ритуалізованої моделі вшанування національного гімну є поведінка жінки-військовослужбовця морського флоту США: «This month, the U.S. Pacific Fleet investigated the case of a sailor who *didn't salute as the national anthem* played at Pearl Harbor. The sailor, Petty Officer 2nd Class Janaye Ervin, is an intelligence specialist in the Navy Reserve who was in Hawaii for about two weeks for an exercise. A deleted post on a Facebook page that appears to belong to Ervin explains why she chose not to stand during the National Anthem. «On September 19, 2016, while *in uniform*, I made the conscious decision to *not stand for the Star Spangled Banner* because I *feel like a hypocrite, singing about 'land of the free' when, I know that only applies to some Americans*. I will *gladly stand again, when ALL AMERICANS are afforded the same freedom*», the Sept. 21 post said. «The Navy has decided to *punish me for defending the Constitution and has taken away my equipment* I need to do my Naval job. It was *my pleasure serving my country, I love it dearly, that is why I must do this for you*» [12].

Належна поведінка військовослужбовців при виконанні національного гімну має бути такою: «Military rules *obligate servicemen and women to salute when they hear the anthem if they are in uniform*. Those who happen to be in an area

where the flag is being raised must salute the flag. If they *don't see the flag* around them, they're expected to *stop and salute in the direction of the music*. Those not wearing their uniforms must stand and place their hand over their hearts. (...) Carl W. Baker, a retired Air Force lieutenant colonel, said the ritual is about *paying respect to the constitution*. «One of the first things you're taught is that you have to *stand at attention during colors, and look toward the flag and salute to the flag*», said Baker who served 32 years in the military. ... «If you're *driving in your car and you hear the national anthem, you have to stop and get out of your car,*» said Baker» [12].

У наведених текстових уривках нами виділено курсивом як відповідні кінеми, об'єкти, явища, які є предметом ритуалізації, її контекстні умови, так і закодовані в них, з погляду різних учасників дискусії, символічні смисли. Ці ситуації ілюструють взаємодію кількох смислових осередків ритуалізованих поведінкових моделей: відношень живого / неживого, матеріального / нематеріального, належного / неналежного, суб'єктності / об'єктності, де тіло стає передусім носієм агентивності, яка набуває в ритуалі специфічних ознак, втілюючи силу, енергію, рух, слідуючи відповідним правилам освоєння простору, адаптації до певної реальності. У такий спосіб вибудовується складна структура відношень, де тілесність стає складним знаком таких смислових кореляцій:

1) *Зняття опозиції життя / смерті в акті жертвопринесення, яке забезпечує «вічну присутність» у пам'яті нащадків, у церемоніях вшануванні героїв*. Так, кореляція живого / неживого, життя / смерті набуває особливої значущість як вшанування пам'яті героїв, які принесли в жертву своє життя заради своєї нації, тобто заради життя колективного суспільного «тіла», захищаючи його цінності – основні правила забезпечення життєдіяльності спільноти.

2) *Втілення засад життєдіяльності «колективного суспільного тіла» у цінностях, опремечених у певних артефактах*. Тут тіло розширює власну «територію» та включає до неї певні артефакти, вступаючи у складні відношення об'єкта і суб'єкта, агенса і пацієнта, проєктуючи себе в матеріальні і нематеріальні об'єкти (прапор, гімн, Конституція, квіти). Ці об'єкти, артефакти набувають особливого символічного значення, стаючи субститутом жертвопринесення, наприклад, у ритуалі покладання квітів. Вони стають також орієнтиром, сигналом (візуальним, акустичним тощо) до ритуалізованої поведінки («Military rules *obligate servicemen and women to salute when they hear the anthem if they are in uniform*. Those who happen to be in an area *where the flag is being raised must salute the flag*. If they *don't see the flag* aro-

und them, they're expected to stop and salute in the direction of the music) [12].

3) *Наділення тілесності як фізичної присутності та її основних кінетичних виявів (руху / нерухомості, зближення / віддалення) символічним соціальним значенням належності до спільноти, її виокремленості тощо, тобто її символічне «вписування» у спеціальні контексти.* Так головним контекстним форматом ритуалу стає формат зібрання, фізичної присутності, близькості у певному фіксованому хронотопі, що виявляє і символізує соціальні ракурси обмеження, виокремлення у різних проксемічних кореляціях (за Е.Холлом, Е.Гофманом), зумовлює організаційну структуру ритуалу і його семантичне навантаження та визначає параметри тубуювання, заборон.

4) *Представлення тілесності засобом символічного освоєння простру, кодування суспільно значущих категорій та їх комунікації передусім в опозиціях верху / низу як вставання / ставання на коліна в аналізованих прикладах.* Конотованими позитивними смислами такої опозиції є, за Дж.Лакоффом та М.Джонсоном, вербалізовані в англійській мові когнітивні метафори верху, руху догори як свідомості взагалі, життя, щастя, здоров'я, влади, сили, добра, чеснот, а негативними – несвідомого, смерті, хвороби, підкорення, зла, зіпсованості тощо [2, с.35-40]. У даному випадку ці семантичні кореляції ускладнюються іншими – рівності / нерівності, справедливості / несправедливості, солідарності як ідентифікації з «Іншим». Так, семантика «низу», кінема ставання на коліна, з погляду учасників ритуалу та певної частини суспільної думки є актом постановки під сумнів відповідності задекларованих цінностей реальному стану речей, а також свободи, яка інтерпретується не лише як одна з цих засадничих цінностей, а й особиста свобода відносно виконання самого ритуалу: «I can sit or stand, put my hand on my heart or not—THAT is the freedom they have fought for and won. I too love my country» [12].

5) *Символізм частин тіла (рука, серце, голова), на який вказує дейктичний жест (прикладення руки до серця, голови).* Саме тіло маркується для позначення такої належності до певної спільноти або (тимчасового) виходу з неї, виокремлення за допомогою вестиментарних (уніформа) та інших засобів.

6) *Аксіологічні виміри прописаної, очікуваної від учасників ритуалу поведінкової моделі.* Так, семіотизація тілесності в ритуалі відбувається в аксіологічно маркованих параметрах належного / неналежного, дозволеного / забороненого

«Kneeling during the anthem is an example of this ritual «failure». How so? It all comes down to the inherent features that define ritual, and which separate it from all other forms of group behavior. In particular, the rigidity of rituals translates into strong normative expectations from fellow group members. Many people hold onto the view that you ought to «stick to the script ... no matter what». To some, it's a moral imperative that the ritual sequence is done correctly – with a sense of duty, honor, and respect» [11]. Невиконання прописаних норм розглядається як порушення громадянського обов'язку, заперечення суспільних цінностей і т.п. та відповідним чином карається, як у випадку з військовослужбовцем: «The Navy has decided to punish me for defending the Constitution and has taken away my equipment I need to do my Naval job» [12].

В аналізованих ситуаціях порушення ритуалу та його контраверсійні інтерпретації зумовлено складним полісемантичним навантаженням отілеснених компонентів ритуалу. Однією з основних прагмакомунікативних функцій ритуалу є забезпечення стабільності, порядку, що, при порушенні ритуальних процедур, може свідчити, наприклад, про суспільні трансформації, які викликають і зміни ритуалізованої поведінки. При цьому нові параметри ритуалізації постають через «нечітку логіку» накладання різних смислів, які розкриваються у кодах ритуалізації.

Висновки. Таким чином, тілесність постає осередком перцептивно-когнітивних відношень зі світом, соціокомунікативних відносин в суспільній організації, культурною домінантою, що стає особливо значущим та наочно виявляється в ритуалізованих формах взаємодії. Тут вибудовується, закріплюється, повторюється і відповідним чином символізується структура і ціннісно-нормативні параметри суспільної організації у семіотичних кодах руху, зближення, присутності, кінетичних, міможестуляційних виявах, які реалізують прагмакомунікативні функції *психокогнітивного, адаптаційного, соціокомунікативного* спрямування. Тілесні вияви пов'язано з усвідомленням цілісності, відмінності і водночас зв'язку, подібності з іншим, тобто передусім ідентифікаційними ознаками та їх оцінкою. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в поглибленому вивченні взаємозв'язків тілесності з іншими лінгвопрагматичними ознаками ритуалізованих комунікативних практик в сучасній англійській лінгвокультурі.

Список використаної літератури

1. Бурдые П. Практический смысл / Пьер Бурдые. — СПб.: Алетейя, 2001. — 562 с.
2. Лакофф Дж. Метафори, которыми мы живем / Джордж Лакофф, Марк Джонсон. — М.: Едиториал УРСС, 2004. — 256 с.

3. Мерло-Понти М. Феноменология восприятия / Морис Мерло-Понти. – СПб: Ювента Наука, 1999. – 606 с.
4. Aquili E. G. d'. *The Myth-Ritual Complex* es B. Ashbrook. – Lanham, N.Y., L.: University Press of America, 1993. – P.45-76.
5. Baudrillard J. *La société de consommation, ses mythes, ses structures* / Jean Baudrillard. – P.: Denoël, 1970. – 319 p.
6. Bocoock R. *Ritual in Industrial Society* / Robert Bocoock. – London: George Allen and Unwin, 1974. – 209 p.
7. Crossley N. *Ritual, body technique, and (inter) subjectivity* / Nick Crossley // In: *Thinking Through Rituals. Philosophical Perspectives* / ed. by Kevin Schilbrack. – N. Y., L.: Routledge 2004. – P.31-51.
8. Foucault M. *Discipline and punish. The Birth of the Prison* / Michel Foucault. – N.Y.: Vintage Books, 1995. – ix, 333 p.
9. Foucault M. *Histoire de la sexualité La volonté de savoir* / Michel Foucault. – T.1. – P.: Gallimard, 1976. – 213 p.
10. Frankiel T. (2001) *Prospects in Ritual Studies* / Tamar Frankiel // *Religion*. – 2001. – Vol.31. – P.75-87.
11. Hobson N. *The Kneeling Anthem Seen as a Ritual* « the-kneeling-anthem-seen-ritual-failure
12. Mcavoy A. *The military's ritual of saluting for the national anthem* / Audrey Mcavoy/ – Режим доступу : <http://www.businessinsider.com/ap-the-militarys-ritual-of-saluting-for-the-national-anthem-2016-9>
13. Schilbrack K. *Introduction: on the use of philosophy in the study of rituals* / Kevin Schilbrack // In: *Thinking Through Rituals. Philosophical Perspectives* / ed. by Kevin Schilbrack. – N. Y., L.: Routledge 2004. – P.1-30.
14. Trump's *State of the Union address* / Donald Trump. – Режим доступу : <https://www.theguardian.com/us-news/2018/jan/30/the-full-text-of-trumps-state-of-the-union-address>.

REFERENCES

1. Aquili E. G. d'. *The Myth-Ritual Complex ; A Biogenetic Structural Analysis* / E. G. d'Aquili // *Brain, culture, and the human spirit* / ed. by James B. Ashbrook. – Lanham, N.Y., L.: University Press of America, 1993. – P.45-76.
2. Baudrillard J. *La société de consommation, ses mythes, ses structures* / J.Baudrillard. – P.: Denoël, 1970. – 319 p.
3. Bocoock R. *Ritual in Industrial Society* / R. Bocoock. – London: George Allen and Unwin, 1974. – 209 p.
4. Bourdieu P. *Le sens pratique* [Prakticheskiy smysl] / P. Bourdieu. – Saint-Petersburg: Aleteya, 2001. – 256 p.
5. Crossley N. *Ritual, body technique, and (inter) subjectivity* / N. Crossley // In: *Thinking Through Rituals. Philosophical Perspectives* / ed. by K. Schilbrack. – N. Y., L.: Routledge 2004. – P.31-51.
6. Foucault M. *Discipline and punish. The Birth of the Prison* / Michel Foucault. – N.Y.: Vintage Books,

1995. – ix, 333 p.

7. Foucault M. *Histoire de la sexualité La volonté de savoir* / M. Foucault. – T.1. – P.: Gallimard, 1976. – 213 p.

8. Frankiel T. *Prospects in Ritual Studies* / T. Frankiel // *Religion*. – 2001. – Vol.31. – P.75-87.

9. Hobson N. *The Kneeling Anthem Seen as a Ritual* « / N. Hobson. – Available at : <https://www.psychologytoday.com/blog/ritual-and-the-brain/201709/the-kneeling-anthem-seen-ritual-failure>

10. Lacoff G. *Metapors we live by* [Metafori, kotorymi my zhivem] / G. Lacoff, M. Johnson. – M.: Editorial URSS, 2004. – 256 p.

11. Mcavoy A. *The military's ritual of saluting for the national anthem* / A. Mcavoy/ – Available at : <http://www.businessinsider.com/ap-the-militarys-ritual-of-saluting-for-the-national-anthem-2016-9>

12. Merleau-Ponty M. *Phénoménologie de la perception* [Fenomenologiya vospriyatiya] / M. Merleau-Ponty. – Saint-Petersburg: Yuventa Nauka, 1999. – 606 p.

13. Schilbrack K. *Introduction: on the use of philosophy in the study of rituals* / K. Schilbrack // In: *Thinking Through Rituals. Philosophical Perspectives* / ed. by K. Schilbrack. – N. Y., L.: Routledge 2004. – P.1-30.

14. Trump's *State of the Union address* / D. Trump. – Available at : <https://www.theguardian.com/us-news/2018/jan/30/the-full-text-of-trumps-state-of-the-union-address>

О. АФАНАСЬЕВА ПРАГМАКОММУНИКАТИВНЫЕ ФУНКЦИИ И СЕМИОТИЧЕСКИЕ КОДЫ ТЕЛЕСНОСТИ В РИТУАЛИЗОВАННЫХ КОММУНИКАТИВНЫХ ПРАКТИКАХ

Статья посвящена исследованию роли и функций телесности как прагмакоммуникативного явления, а также соответствующих семиотических кодов в ритуализованных практиках современной англоязычной лингвокультуры, иллюстрированных на примере официальных ритуалов оказания почестей гимну и флагу США.

Ключевые слова: ритуал; телесность; функция; прагматика; коммуникация; семиотический код; гимн; флаг; лингвокультура США.

O. AFANASIEVA PRAGMACOMMUNICATIVE FUNCTIONS AND SEMIOTIC CODES OF CORPORALITY IN RITUALIZED COMMUNICATIVE PRACTICES

The article deals with the role and functions of corporality as a pragmacommunicative phenomenon, as well as with the corresponding semiotic codes in the ritualized practices of modern Anglophone linguistic culture through the example of the official rituals of honoring the US anthem and flag.

Key words: ritual; corporality; function;

pragmatics; communication; semiotic code; anthem; flag; linguistic culture of the USA.

O. AFANASIEVA

PRAGMACOMMUNICATIVE FUNCTIONS AND SEMIOTIC CODES OF CORPORALITY IN RITUALIZED COMMUNICATIVE PRACTICES

Modern multidisciplinary studies of ritual show not only its special role in the life of society, in the formation of its cultural and civilization principles and in the organization of social relations, but also disclose the wide diversity of practices that are considered ritualized. As a specific form of social and communicative practices, the ritual has a number of characteristics, among which – corporality, which acts in close correlation with its another fundamental aspect – symbolic. The author of the article envisages the ritualized forms of communication as interactive models, organized according to a certain code, which are bearers of some symbolic meanings. Among these codes the leading role belongs to corporal ones, which categorize and semiotize the body and its parts, as well as kinetic, gestural, postural, vocal, and other body expressions, which are thus becoming socio-communicative signs of a particular culture. Bodily performance within the ritual realizes the basic

pragmacommunicative functions that can be assembled into the following groups: psycho-cognitive, adaptive, socio-communicative. In a body-related dimension the ritual, as a behavioral model, symbolizes perceptual structures and cognitive schemes of world exploration by an individual and human community. The body becomes the source of the metaphorical matrix of the universe, a microcosm, where its parts symbolically represent general ontological and social categories. The corporality of a person, in their interaction with the environment, firstly implements an adaptation function, which is specially formed, fixed, semiotized in the ritual and manifests, first of all, in the socialization of an individual. In this regard, the ritual performs its socio-communicative functions – identifying, relational, and regulatory. Corporal units of the ritual code are kinemes, mimic and gesture complexes as well as body parts. In this case, the ritual is a complex semantic system, the principles of coding and decoding of which are the subject to ambiguous interpretation. An example of this would be the widely spread mass media and social networks interpretation of the behavior of the members of the USA National Football League, as well as the Navy's servicemen during the performance of the national anthem, resulting in lively discussions in the society and the negative reaction of the President Donald Trump.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2018

УДК 659. 131.2 (045)

КЕВЛЮК Ірина

СЛОГАНИ-ІМПЕРАТИВИ: ПРИРОДА, СТРУКТУРА, СТИЛІСТИКА

У статті розглянуто виразний різновид слоганів сучасних рекламних текстів – слогани-імперативи, з'ясована їхня природа, визначено відмінності у використанні форм однини і множини імператива, проаналізовано структуру, охарактеризована засоби креативності, що посилюють впливовість рекламного звернення.

Ключові слова: вплив, імператив, слоган, сугестія, бренднейм, рекламне звернення.

Стрімка «рекламізація» сучасного інформаційного простору виводить на перший план проблему різнопланового вивчення цього багаторівневого феномена. Сьогоднішня людина від реклами може одержати пропозицію щодо готового розв'язання тих чи інших проблем, повчитися в неї, набути автоматичної стандартної поведінки (здебільшого це стосується купівлі товарів, голосування, пропагування цінностей), рекламою можуть нав'язуватися той чи інший стиль життя (шляхом пропонування відповідних послуг чи товарів), а також навіть вживлюватися у суспільний лексикон певні мовленнєві шаблони (відомо, що слогани чи окремі висловлювання глибоко увійшли як мовні штампи та кліше у словник реципієнтів). Виходячи з цього, можна констатувати, що індивід практично

«мешкає» в сучасному рекламному дискурсі. Рекламні звернення здійснюють корегування у системі оцінки і ставлення сучасних членів соціуму до об'єктів навколишнього світу, трансформуючи його так, щоб людина захотіла придбати товар чи послугу, проголосувала, зробити це бажання «актуалізованою потребою», спираючись здебільшого на ірраціональні, несвідомі мотиви [12, с. 139]. Для досягнення названих цілей автори рекламних звернень комплексно використовують різноманітні засоби. Провідне місце серед них належить мовним.

Мовний компонент дає змогу не тільки здійснити опис об'єкта реклами, але й керувати процесами сприйняття цього об'єкта реципієнтом. Оскільки метою передачі інформації між учасниками комунікації є досягнення відповід-